

Голові спеціалізованої вченої ради Д 05.053.01
у Вінницькому державному педагогічному
університеті імені Михайла Коцюбинського

ВІДГУК

**офіційного опонента доктора педагогічних наук,
старшого наукового співробітника, завідувача відділу
зарубіжних систем педагогічної освіти і освіти дорослих
Інституту педагогічної освіти і освіти дорослих НАПН України
Авшенюк Наталії Миколаївни на дисертаційну роботу
Самохвал Олесі Олександрівни «Тенденції розвитку туристичної освіти у вищих
навчальних закладах німецькомовних країн Західної Європи»,
представлену на здобуття наукового ступеня доктора педагогічних наук за
спеціальністю 13.00.01 – загальна педагогіка та історія педагогіки**

***1. Актуальність теми виконаної роботи та зв'язок із планами відповідних
галузей науки.***

Модернізація вищої професійної освіти в Україні зумовлена процесами глобалізації світового господарювання, соціально-економічної і політичної інтеграції держав, інтернаціоналізації освітнього й наукового просторів. Окреслені тенденції спонукають освітніх експертів до розроблення перспективних моделей підготовки конкурентоспроможних фахівців, здатних забезпечувати прогресивний поступ суспільства. Необхідно зазначити, що на міжнародному і національному рівнях розвинених країн світу туризм визнано важливою умовою наближення громадян до світових скарбів духовної і матеріальної культури. За останні десять років міжнародний туризм став одним із найважливіших секторів світової економіки. За даними Всесвітньої туристичної організації ООН, щороку у світі здійснюється близько 1 млрд. подорожей, понад 52 % з яких у межах європейських країн. В країнах ЄС туризм сприяє підвищенню сукупного валового внутрішнього продукту на 8 %, економічному зростанню на 11 %, а кількість робочих місць у туристичній індустрії становить близько 12 % від загальної чисельності. Ця міжнародна організація прогнозує стовідсоткове збільшення кількості туристів й обігу коштів упродовж найближчих двадцяти років, що, своєю чергою, зумовить необхідність підготовки великої кількості кваліфікованих фахівців сфери туризму. Як свідчить аналіз рецензованої дисертації, системи професійної підготовки фахівців туристичної галузі у розвинених німецькомовних країнах Західної Європи посідають провідні позиції у світі з розроблення й упровадження освітніх інновацій і вирізняються зваженим підходом до вирішення проблеми оптимального співвідношення теорії та практики туристичної діяльності.

Оскільки зазначена сфера пов'язана з діяльністю більш як 50 галузей, її розвиток сприяє підвищенню рівня зайнятості, диверсифікації національної економіки, збереженню і розвитку культурного потенціалу, екологічно безпечного навколишнього природного середовища, а також підвищує рівень інноваційності національної економіки, сприяє гармонізації відносин між різними країнами і народами. Україна займає одне з провідних місць в Європі за рівнем забезпеченості цінними природними та культурними ресурсами, а відтак має об'єктивні потреби збільшення питомої ваги у світовому туризмі, задовольнити які, можливо, насамперед шляхом розвитку вітчизняної системи туристичної освіти. Такі пріоритети визначено, зокрема у Законі України «Про туризм» (1995 р. зі змінами 2018 р.), «Про курорти» (2000 р. зі змінами 2018 р.), у «Стратегії розвитку туризму та курортів на період до 2026 року» Кабінету Міністрів України (2017 р.).

У контексті наведених вище міркувань вважаємо дослідження Самохвал Олеси Олександрівни «Тенденції розвитку туристичної освіти у вищих навчальних закладах німецькомовних країн Західної Європи» надзвичайно актуальним і своєчасним, результати якого сприятимуть удосконаленню освітньо-стратегічного, нормативно-законодавчого й структурно-організаційного забезпечення діяльності закладів вищої освіти туристичного профілю в Україні.

Дисертацію виконано відповідно до тематичного плану наукових досліджень Вінницького торговельно-економічного інституту Київського національного торговельно-економічного університету «Інноваційні технології формування іншомовної професійної компетенції фахівців економічної сфери» (РК № 0119U100088)

2. Найбільш суттєві наукові результати, що містяться в дисертації.

Використання інструментарію методології порівняльної педагогіки та історії педагогіки дозволило дисертантці:

- на основі конкретизації ключових понять дослідження («туристична освіта», «педагогіка туризму», «туризм», «туризмознавство», «туристика») сформулювати авторське визначення ключової категорії дослідження «вища туристична освіта» як «соціально-педагогічне явище, спеціально організована, цілісна, системна освітня діяльність у ЗВО та практична діяльність на туристичному підприємстві як освітньому середовищі, що передбачає формування компетентного управлінця, теоретично та практично підготовленого до виконання різноаспектних професійних функцій із урахуванням парадигми сталого розвитку туризму та відповідно до соціально-політичних, економічних і міжкультурних потреб суспільства»;

- виокремити три послідовні етапи розвитку вищої туристичної освіти в німецькомовних країнах Західної Європи в другій половині ХХ ст. – на початку ХХІ ст., а саме: *перший етап* (50–70 рр. ХХ століття) – *трансформаційний*, який характеризується становленням масового туризму, що сприяв формуванню інституційної структури університетської й неуніверситетської туристичної освіти; *другий етап* (80–90 рр. ХХ століття) – організаційний, для якого характерним є посилення попиту на освітні туристичні послуги, збільшення кількості ЗВО, що

здійснюють туристичну освіту; *третій етап* (2000 р. – до нині) – реформаційний, який полягає у диверсифікації освітніх пропозицій в системі вищої туристичної освіти як відповіді на підвищення її попиту та обґрунтуванні педагогіки туризму як окремого напрямку дослідження в туристичній освіті. Важливо зазначити, що такий поділ на етапи здійснено на підставі обґрунтування низки критеріїв, зокрема економічного, інституційного, змістового, нормативного у площині екстенсивного розвитку туристичної освіти у досліджуваних країнах;

– схарактеризувати полікомпонентну структуру систем туристичної освіти в німецькомовних країнах Західної Європи у єдності таких основних компонентів: цілі, зміст, організація, результат; засоби педагогічної взаємодії; організаційно-педагогічні умови, що сприяло окресленню особливостей професійної підготовки фахівців туристичного профілю у різних країнах, зокрема: застосування практико-орієнтованих технологій, гнучкість освітніх програм, модульна організація освітнього процесу, пріоритетність індивідуального підходу, моделювання майбутньої професійної діяльності у процесі навчання, визнання пріоритетності наукового супроводу професійного становлення майбутніх фахівців туристичної галузі тощо.

– з огляду на розуміння тенденцій розвитку вищої туристичної освіти як «конкретного поняття, що охоплює напрями, систематичні прояви, умови, фактори, суперечності, що сприяють трансформуванню туристичної освіти в ЗВО на певних етапах її функціонування», дисертанткою визначено *загальні*, що характерні для усіх досліджуваних країн, *й специфічні*, що увиразнюються в окремих країнах, *тенденції* розвитку туристичної освіти у ЗВО німецькомовних країн Західної Європи. Така класифікація тенденції, на нашу думку, сприяла здійсненню ґрунтовного порівняльного аналізу тенденцій розвитку вищої туристичної освіти в Австрії, Німеччині, Ліхтенштейні, Люксембурзі, Швейцарії та Україні на сучасному етапі еволюції за обґрунтованими критеріями, а саме: нормативно-регулюючим, інституційно-функціональним, організаційно-контентуальним, соціально-прагматичним. Зазначене компаративне дослідження уможливило виконання основних завдань дослідження, насамперед, 1) розроблення авторської моделі системи туристичної освіти університетського рівня на прикладі німецькомовних країн Західної Європи, 2) з'ясування спільних і відмінних рис у функціонуванні систем вищої туристичної освіти України та країн ЄС; 3) означення можливостей використання конструктивних ідей зарубіжного досвіду в модернізації вітчизняної вищої туристичної освіти; 4) розроблення навчально-методичного комплексу для впровадження в освітній процес професійної підготовки фахівців туристичного профілю ЗВО України на основі авторської інтерпретації структурних компонентів (професійно-технологічну, підприємницьку, комунікативну, міжособистісну, міждисциплінарну, фундаментальну) професійної компетентності відповідних фахівців в німецькомовних країнах Західної Європи.

3. Нові факти, одержані здобувачем.

Беззаперечна цінність порівняльно-педагогічного дисертаційного дослідження зумовлена тим, що *уперше* виконано цілісний порівняльно-педагогічний аналіз системи

вищої туристичної освіти німецькомовних країн Західної Європи; простежено генезу й розроблено періодизацію становлення та розвитку вищої туристичної освіти німецькомовних країн Західної Європи; здійснено порівняльний аналіз систем туристичної освіти німецькомовних країн Західної Європи, виявлено загальні та особливі тенденції розвитку туристичної освіти в закладах вищої освіти німецькомовних країн; розроблено авторську уніфіковану модель вищої туристичної освіти німецькомовних країн Західної Європи; обґрунтовано напрями модернізації туристичної освіти в закладах вищої освіти німецькомовних країнах Західної Європи, зокрема англізація, інтернаціоналізація та диджиталізація; здійснено порівняльний аналіз систем туристичної освіти німецькомовних країн Західної Європи та України за означеними критеріями; сформульовано перспективи розвитку системи туристичної освіти в Україні в контексті євроінтеграційних процесів на основі творчого використання прогресивних ідей зарубіжного досвіду. Дисертанткою *уточнено* поняттєво-категорійний апарат дослідження у двох площинах: «туризмологія» та «педагогіка»; передумови розвитку туристичної освіти в німецькомовних країнах Західної Європи з урахуванням особливостей впливу зовнішніх і внутрішніх чинників. *Подальшого розвитку* набули положення щодо визначення структури та функцій ТО в німецькомовних країнах Західної Європи; упровадження інноваційних педагогічних технологій ТО в ЗВО України; обґрунтування напрямів розвитку соціального партнерства на загальнодержавному, регіональному рівнях та на рівні закладу вищої освіти задля підвищення якості ВТО в Україні. *До наукового обігу* введено маловідомі й раніше невідомі німецькомовні джерела; нові поняття, факти, персоналії; теоретичні ідеї та підходи до дослідження розвитку туристичної освіти, обґрунтовані європейськими вченими.

4. Ступінь обґрунтованості наукових положень, висновків і рекомендацій, сформульованих у дисертації

Аналіз змісту дисертації, автореферату й публікацій О.О. Самохвал є підставою для висновку про наукову обґрунтованість й достовірність викладених автором результатів дослідження.

Викладений у вступі науковий апарат дисертації уможливив формування цілісного алгоритму розв'язання досліджуваної проблеми, на вирішення якої дисертанткою спрямовано сім завдань дослідження. Відповідно до теми дисертації О.О. Самохвал чітко визначила адекватні завданням теоретичні й емпіричні методи наукового пошуку, що забезпечили кваліфіковану роботу з науковою літературою, нормативно-правовими документами, фактами та даними; розроблення методологічних і теоретичних засад дисертації; вивчення й узагальнення вітчизняних і зарубіжних сучасних підходів до організації туристичної освіти; аналіз генези розвитку туристичної освіти у розвинених німецькомовних країнах Європи; розкриття поняттєво-термінологічного апарату дисертації; з'ясування напрямів модернізації туристичної освіти університетського рівня в ЗВО німецькомовних країн Західної Європи; виокремлення перспектив розвитку підготовки фахівців туристичної галузі у

ЗВО України; формулювання узагальнених висновків, виявлення раціонального й практично-ціннісного в наукових працях із порівняльної педагогіки.

Одержанню достовірних і обґрунтованих результатів сприяло застосування відібраних автором методологічних підходів дослідницького пошуку, а саме: системного і цілісного – з метою вивчення особливостей туристичної освіти у розвинених німецькомовних країнах ЄС та Україні на кожній стадії розвитку як системного феномену; міждисциплінарного – з метою визначення можливостей використання наукових концепцій педагогічної, економічної, управлінської галузей науки в обґрунтуванні системи туристичної освіти в Австрії, Німеччині, Ліхтенштейні, Люксембурзі, Швейцарії; культурологічного – для реалізації аналізованого процесу в полікультурному просторі, формування в суб'єктів освітнього процесу міжкультурної толерантності; компаративного – для узагальнення сучасних підходів до організації професійної підготовки фахівців туристичного профілю в Україні та країнах ЄС.

В основу концепції дослідження покладено положення щодо туристичної освіти в німецькомовних країнах Західної Європи як багатофакторної і багатовимірної динамічної системи, що зазнає постійних змін під впливом внутрішніх і зовнішніх чинників, і, водночас враховує специфіку формування особистості майбутнього фахівця туристичної галузі, особливості функціонування професійного середовища з прогностичним урахуванням реалій сучасності.

Дисертаційна робота О.О. Самохвал чітко структурована. Зміст роботи відповідає меті і завданням дослідження, відображає хід їх виконання.

Зазначимо, що, на наш погляд, вагомим результатом рецензованої дисертаційної роботи є усистематизована джерельна база. Вона відповідає вимогам до порівняльно-педагогічного дослідження, свідчить про обізнаність автора з усіма існуючими типами джерел, у яких розкриваються питання становлення і розвитку туристичної освіти університетського рівня у німецькомовних країнах ЄС впродовж другої половини ХІХ ст. – початку ХХІ ст., зокрема у Німеччині, Австрії, Швейцарії, Люксембурзі й Ліхтенштейні. На різних етапах наукового пошуку було використано 603 джерела, в тому числі 314 зарубіжних видань. Основою дослідження стали: філософські, педагогічні, психологічні, економічні, історичні, культурологічні дослідження вітчизняних і зарубіжних науковців із проблем підготовки фахівців туристичного профілю в західноєвропейських країнах; законодавчо-нормативні й статистичні документи країн, що досліджуються; офіційні документи й аналітичні матеріали міжнародних організацій (ООН, ЮНЕСКО, ОЕСР, ЄС); документи міжнародних і національних професійних організацій, асоціацій, об'єднань туристичної галузі; періодичні спеціалізовані видання.

Рівень апробації результатів дослідження також є достатнім і підтверджується участю дисертантки у міжнародних і всеукраїнських науково-практичних масових заходах різного рівня та наукових стажуваннях у Німеччині.

5. Значення для науки і практики одержаних автором результатів.

Наукові здобутки О.О. Самохвал з проблеми розвитку вищої туристичної освіти у розвинених європейських країнах складають теоретичну і практичну базу для

подальших досліджень у галузі педагогічної науки, зокрема порівняльної педагогіки, історії педагогіки, професійної підготовки фахівців туристичної галузі, а також туризмознавства.

Не викликає сумніву практичне значення результатів рецензованої дисертаційної роботи, оскільки автором розроблено та впроваджено в систему вітчизняної вищої туристичної освіти низку методичних видань, що, на нашу думку, сприятиме оновленню змісту дисциплін для підготовки майбутніх фахівців туристичної галузі, зокрема:

- два навчальних посібники для здобувачів ОС «магістр» спеціальностей «Туризм», «Міжнародний туризм»: «Державне регулювання міжнародного туризму в німецькомовних країнах Західної Європи» та «Туристична освіта Німеччини, Австрії та Швейцарії: історична ретроспектива та сучасний стан»;

- навчальний посібник з ділової німецької мови для здобувачів ОС «бакалавр» галузі знань «Сфера обслуговування» усіх спеціальностей: «Deutsch. Geschäftsführung und Handels Korrespondenz», Ділову гру «Geschäftsverhandlungen mit oder ohne Konflikten» з дисципліни «Іноземна мова (за професійним спрямуванням) (німецька)»;

- навчально-методичний комплекс для ОС «бакалавр» спеціальностей «Туризм» і «Менеджмент туристичної індустрії», який містить тематичні плани, робочі програми, завдання до практичних занять з дисциплін «Іноземна мова за професійним спрямуванням», «Друга іноземна мова».

Усе зазначене підтверджено матеріалами дослідження та довідками про впровадження в освітній процес вітчизняних ЗВО, а саме: Львівського інституту економіки і туризму (довідка № 01/66 від 16.05.2018 р.), Вінницького торговельно-економічного інституту Київського національного торговельно-економічного університету (довідка № 01.01-48/549-1 від 11.04.2018 р.), Бердянського державного педагогічного університету (довідка № 57-26/630 від 22.05.2018 р.), Хмельницького національного університету (довідка № 62 від 14.05.2018 р.), Національного педагогічного університету ім. М.П. Драгоманова (довідка № 06/564 від 12.12.2018 р.), Київського університету культури (довідка № 282/1 від 25.04.2018 р.).

6. Рекомендації щодо використання результатів і висновків дисертації.

Теоретичні положення та обґрунтовані рекомендації щодо використання конструктивних ідей досвіду німецькомовних країн Західної Європи можуть слугувати науковою основою у процесі модернізації системи вищої освіти в Україні, насамперед, для розроблення концептуальних і нормативних документів із проблем туристичної освіти, зокрема. Матеріали дисертації можуть бути використані для подальшого вдосконалення та розроблення змісту освітніх програм, навчальних планів, навчальних курсів і спецкурсів. Результати наукового пошуку стануть у нагоді магістрантам, аспірантам, докторантам під час підготовки й реалізації міждисциплінарних досліджень з педагогіки, менеджменту, туризмознавства та суміжних галузей науки.

Прогностичний потенціал проведеного дослідження зумовлений можливістю організації на його основі подальших наукових розвідок із проблем туристичної освіти, педагогічної компаративістики. До перспективних напрямів подальших наукових

розвідок віднесено: розроблення теоретичних та методологічних основ професійної підготовки фахівців туристичного профілю за інтегрованими групами професій, оновлення структури й змісту навчальних планів і програм професійної підготовки майбутніх фахівців туристичної галузі, стандартизації туристичної освіти на підставі поглибленого вивчення досвіду країн ЄС з організації туристичної освіти університетського рівня за визначеними групами професій.

7. Оцінка змісту дисертації та її завершеність.

Дисертація О.О. Самохвал має науково обґрунтовану структуру і складається з анотацій українською й англійською мовами, переліку умовних скорочень, вступу, чотирьох розділів, висновків до кожного розділу, загальних висновків, переліку використаних джерел та додатків (21 додаток на 156 сторінках (окремим томом)). Загальний обсяг дослідження становить 658 сторінок, основний зміст викладено на 445 сторінках. Робота містить 36 таблиць і 16 рисунків.

Принагідно відзначаємо вміння дисертантки узагальнювати й систематизувати дослідницький матеріал. Аналіз змісту дисертації О.О. Самохвал засвідчив, що дисертаційне дослідження системно організоване: структура відображає логічний виклад дослідницької думки; окреслено його об'єкт і предмет; визначено мету; чітко сформульовані завдання, у відповідності до яких послідовно викладено зміст тексту дисертації; у висновках забезпечено доказове вирішення поставлених завдань.

Вагомими науковими результатами порівняльно-педагогічного дослідження Олеси Олександрівни Самохвал, що складають його теоретичне значення, ми вважаємо такі:

1. На підставі вивчення сучасного законодавчого забезпечення вищої туристичної освіти німецькомовних країн Західної Європи у *першому розділі* дисертації доведено, що: 1) система регулювання вищої туристичної освіти в означених країнах має складну трирівневу структуру на федеральному, регіональному й громадському рівні, яка базується на співпраці державних та освітніх установ, соціальних партнерів та громадських об'єднань; 2) законодавчі ініціативи спрямовані на вдосконалення системи туристичної освіти, зокрема, зміцнення взаємодії освітніх установ із галузевими підприємствами з метою упровадження дуальної форми навчання; стандартизацію професійно орієнтованих випускних іспитів; уніфікацію та визнання дипломів про вищу освіту; розроблення спеціальних програм для соціально незахищених та академічно неуспішних здобувачів.

2. Заслужують на увагу визначені й проаналізовані у *другому розділі дисертації* стратегічні орієнтири оновлення туристичної освіти у контексті євроінтеграційних процесів, що пов'язані із необхідністю вдосконалення профільної підготовки фахівців туристичної галузі, відповідно до потреб загальноєвропейського ринку праці. За цих обставин, дисертанткою цілком справедливо наголошується на пріоритетності інтернаціоналізації туристичної освіти німецькомовних країн ЄС. У розділі наведено переконливі докази на користь найбільш поширених форм зовнішньої і внутрішньої інтернаціоналізації туристичної освіти, а саме: академічної та наукової мобільності, що базуються на іншомовній стратегії англізації освітньо-

наукового процесу та включення міжкультурного компоненту у зміст вищої туристичної освіти.

3. Цікавою з точки зору моделювання явищ і систем педагогічної реальності, є обґрунтована авторкою дисертації у *третьому розділі* уніфікована модель вищої туристичної освіти німецькомовних країн Західної Європи, яка охоплює цільовий, концептуальний, методологічний, теоретичний, структурний, змістово-процесуальний, прогностичний, результативний компоненти. На нашу думку, цінність такої проектної роботи полягає, насамперед у виявленні і схематичному зображенні спільних компонентів систем вищої туристичної освіти німецькомовних країн Західної Європи, окресленні загальних тенденції її розвитку на сучасному етапі, визначені прогностичних напрями її розвитку та технологічних особливостей практичної реалізації професійної підготовки конкурентоспроможного фахівця туристичного профілю для загальноєвропейського ринку праці. Зазначені матеріали можуть слугувати надійним підґрунтям для розроблення нормативного, організаційного й змістового забезпечення розвитку туристичної освіти в закладах вищої освіти України.

4. Вагоме значення для розбудови вітчизняної системи вищої туристичної освіти та узгодження її стандартів на міжнародному рівні має обґрунтування рекомендацій щодо впровадження конструктивних ідей європейського досвіду у практику закладів вищої освіти України, яке запропоноване дисертанткою у *четвертому розділі дисертації*. Рекомендації розроблено на підставі порівняльного аналізу ключових тенденцій розвитку вищої туристичної освіти України та німецькомовних країн Західної Європи за нормативно-регулюючим, інституційно-функціональним, організаційно-контентуальним, соціально-прагматичним критеріями. Рекомендації стосуються переважно організаційно-змістових та дидактичних засад професійної підготовки фахівців туристичного профілю і спрямовані на запровадження дуальної форми освіти; посилення інтернаціоналізації туристичної освіти; диверсифікації форм і методів навчання у ЗВО.

Результати порівняльно-педагогічного дослідження О.О. Самохвал супроводжуються матеріалом у графічному відображенні, у вигляді таблиць, рисунків, які суттєво розширюють та доповнюють змістове поле дисертації. На позитивну оцінку заслуговують додатки до дисертації, які вдало доповнюють її зміст. У додатках представлено фактологічний матеріал, зокрема навчальні плани ЗВО європейських німецькомовних країн: Інституту готельного господарства Монтре, Швейцарського коледжу Цезар Ріц, Університету Лугано, Університету прикладних наук Граубюнден (Швейцарія); Державного університету прикладних наук Гайде (Німеччина); Віденського університету менеджменту та комунікацій, Зальцбурзького університету прикладних наук (Австрія); Університету Ліхтенштейну (Ліхтенштейн), що конкретизує, поглиблює, унаочнює важливі аспекти рецензованого дослідження.

8. Дискусійні положення та зауваження до змісту дисертації.

Позитивно оцінюючи новизну, теоретичне і практичне значення рецензованого дослідження вважаємо за необхідне висловити зауваження та побажання щодо його можливого удосконалення.

1. У вступі дисертації авторкою не зовсім коректно обґрунтовано науковий апарат дослідження. Зокрема, недоцільно було в одному завданні (№ 3) планувати вирішення трьох важливих проблем – схарактеризувати системи туристичної освіти німецькомовних країн Західної Європи; виявити загальні та специфічні тенденції їх розвитку за визначеними критеріями; розробити уніфіковану модель туристичної освіти німецькомовних країн Західної Європи. Зазначене, на наш погляд, унеможливило якісне формулювання відповідного висновку № 3 дисертації.

2. Вважаємо за необхідне звернути увагу й на формулювання суперечностей у вступі дисертації. Дисертантка слушно зауважує, що «...системне вивчення досвіду німецькомовних країн Західної Європи сприяє обґрунтуванню перспективних напрямів розвитку вітчизняної вищої туристичної освіти, подолання наявного розриву між українськими та європейськими досягненнями...». Проте, наведені авторкою суперечності, розкривають проблемні аспекти як українського так і європейського контексту в одному блоці. На наше переконання, дисертантці варто було б виписати два блоки суперечностей: один, що характерний для України, а другий – для німецькомовних країн Західної Європи. Такий розподіл сприяв би чіткому ранжуванню рекомендацій щодо перспективних напрямів розвитку вищої туристичної освіти в Україні з урахуванням конструктивних ідей європейського досвіду.

3. У цілому позитивно оцінюючи п. 2.1. другого розділу дисертації, який присвячено «теоретичному обґрунтуванню етапів розвитку туристичної освіти німецькомовних країн Західної Європи», зазначимо про неузгодженість хронологічних меж розробленої авторської періодизації розвитку туристичної освіти німецькомовних країн Західної Європи, в якій перший етап «трансформаційний» (50–70 рр. XX століття) датується другою половиною XX ст. (с. 26 автореферату), з хронологічними межами дослідження, що визначені у вступі дисертації, як «...період другої половини XIX –початку XXI століття» (с. 6 автореферату).

4. На нашу думку, у тексті автореферату та дисертації прослідковується некоректна назва етапів розвитку вищої туристичної освіти в німецькомовних країнах Західної Європи. Так, на с. 16 автореферату в табл. 1 дисертанткою вказуються три етапи трансформаційний (50–70 рр. XX століття); організаційний (80–90 рр. XX століття); реформаційний (2000 р.–до нині), а в описі таблиці на с. 15 автореферату йдеться про трансформаційний, організаційний та новітній етапи. Теж саме представлено і у висновку № 2 на с. 26 автореферату.

5. На наше переконання, у структурі дисертації критично бракує окремого підрозділу, присвяченого обґрунтуванню, характеристиці й систематизації/класифікації тенденцій розвитку туристичної освіти у закладах вищої освіти німецькомовних країн Західної Європи, що визначено дисертанткою у предметі, меті та завданні № 3 дослідження.

6. У п. 3.5. «Узагальнена модель системи туристичної освіти німецькомовних країн Західної Європи», на наш погляд, бракує теоретичних роз'яснень і обґрунтувань доцільності вибору представленої автором структури моделі, принципів та підходів до моделювання педагогічних явищ і процесів.

7. У п. 4.3. дисертанткою здійснено ретельний порівняльний аналіз основних аспектів системи вищої туристичної освіти в Україні та країнах, що досліджуються. Вважаємо, що текст зазначеного підрозділу та висновку № 6, в якому представлено перспективні напрями розвитку туристичної освіти в Україні з урахуванням прогресивного досвіду німецькомовних країн Західної Європи, значно покращився б за умови розподілу рекомендацій за рівнями (державний, регіональний, локальний) та напрямками (концептуально-стратегічним, нормативно-правовим, організаційно-управлінським, дидактично-змістовим тощо).

8. Позитивно оцінюючи вагоме практичне значення здійсненого дослідження, що полягало, насамперед, у розробленні навчально-методичного комплексу для здобувачів спеціальностей «Туризм», «Менеджмент туристичної індустрії», «Міжнародний туризм», водночас вважаємо доцільним передбачення у тексті дисертації окремого підрозділу, в якому б розкривалася загальна концепція розроблення зазначеного навчально-методичного комплексу, його структура та анотація.

9. Загальні висновки дисертації у цілому потребують більш коректного викладу відповідно до завдань наукового пошуку; зокрема загальні висновки № 1, 5, 7 є занадто розлогими, подекуди повторюють текст підрозділів дисертації або висновків до розділів і потребують узагальненого викладу одержаних дисертанткою результатів.

10. Слушними є окресленні авторкою у п. 4.2. перспективні напрями розвитку системи вищої туристичної освіти в німецькомовних країнах Західної Європи та окреслені у п. 4.3. рекомендації щодо використання інноваційних ідей європейського досвіду для розвитку системи вищої туристичної освіти в Україні. У цьому контексті, пропонуємо дисертантці підготувати проект концепції розвитку вітчизняної туристичної освіти в умовах євроінтеграційних процесів.

Однак висловлені зауваження та побажання мають дискусійний характер і не знижують загальний належний науково-теоретичний рівень дисертації Олеси Олександрівни Самохвал та мають на меті зосередити увагу на більш докладному вивченні окремих проблем загальної педагогіки й історії педагогіки.

9. Повнота викладення результатів в опублікованих працях.

Результати дослідження, наукові положення, висновки та рекомендації достатньо повно представлено в 50 публікаціях. З-поміж них: 1 монографія; 3 навчальних посібники; 43 наукових статті, з яких 19 – у фахових виданнях, затверджених МОН України, 2 статті у закордонних періодичних виданнях, 1 стаття, що індексується у SCOPUS (Q2), 19 – у виданнях, що індексуються в інших науково-метричних базах даних, 3 – у закордонних виданнях, 8 – у збірниках матеріалів наукових конференцій.

10. Ідентичність змісту автореферату і основних положень дисертації.

Структура і зміст автореферату ідентичні основним положенням дисертації. Зміст монографії і наукових публікацій автора відображають основні результати і висновки, що розкриті й обґрунтовані в рукописі дисертації О.О. Самохвал. Вони засвідчують належний науково-теоретичний рівень рецензованої дисертаційної роботи.

11. Висновок.

Аналіз дисертації, автореферату та опублікованих праць дає підстави для висновку про те, що дисертація Олесі Олександрівни Самохвал «Тенденції розвитку туристичної освіти у вищих навчальних закладах німецькомовних країн Західної Європи» є завершеною, фундаментальною самостійною науковою роботою, яка містить нові науково обґрунтовані результати в галузі порівняльної педагогіки та історії педагогіки, що дали змогу автору здійснити комплексне вирішення актуальної проблеми щодо визначення й класифікації тенденцій розвитку вищої туристичної освіти у європейських німецькомовних країнах та їх порівняльного аналізу з характерними для України.

Враховуючи нагальність і важливість, наукову новизну, достовірність і практичне значення результатів дослідження, дисертація Олесі Олександрівни Самохвал «Тенденції розвитку туристичної освіти у вищих навчальних закладах німецькомовних країн Західної Європи» відповідає вимогам документу «Порядок присудження наукових ступенів і присвоєння вченого звання старшого наукового співробітника», затвердженого постановою Кабінету Міністрів України від 24.07.2013 № 567 зі змінами та доповненнями згідно з Постановою Кабінету Міністрів України № 656 від 19.08. 2015 р. щодо докторських дисертацій, а його автор – Самохвал Олеся Олександрівна – заслуговує на присудження наукового ступеня доктора педагогічних наук за спеціальністю 13.00.01 – загальна педагогіка та історія педагогіки.

ОФІЦІЙНИЙ ОПОНЕНТ:

доктор педагогічних наук,
старший науковий співробітник,
завідувач відділу зарубіжних систем
педагогічної освіти і освіти дорослих
Інституту педагогічної освіти
і освіти дорослих імені Івана Зязюна
НАПН України

[Signature]
Н. М. Авшенюк

[Signature]
Авшенюк Н.М.

СТВЕРДЖУЮ:
Завідувач відділу зарубіжних систем педагогічної освіти і освіти дорослих Імені Івана Зязюна НАПН України
[Signature] *[Signature]*